

Нове бачення первинної медичної допомоги і сталий розвиток: огляд подій XVII конференції WONCA 2025 та досвід України

О. К. Толстанов^{1,2}, Л. В. Хіміон^{1,2}, О. В. Процюк^{1,2}, О. Б. Власенко^{2,3}

¹Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

²ГО «Українська асоціація сімейної медицини», м. Київ

³КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» Краматорської міської ради

У статті наведено огляд ключових подій та доповідей, що прозвучали на спільній XVII конференції WONCA World / WONCA Europe 2025 у м. Лісабоні (Португалія) та засіданнях Правління Всесвітньої асоціації сімейних лікарів та Асоціації сімейних лікарів Європи, на яких делегація Української асоціації сімейної медицини представила план дій щодо удосконалення знань і навичок спеціалістів первинної медичної допомоги з питань управління ризиками при надзвичайних ситуаціях.

Ключові слова: XVII конференція WONCA World / WONCA Europe 2025, сімейна медицина, первинна медична допомога, надзвичайні ситуації, сталий розвиток, компетенції сімейного лікаря.

New vision for primary health care and sustainable development: XVII WONCA World / WONCA Europe Conference 2025 in review and experience of Ukraine

O. K. Tolstanov, L. V. Khimion, O. V. Protsiuk, O. B. Vlasenko

The article provides an overview of the key events and reports which were presented at the joint XVII WONCA World / WONCA Europe Conference 2025 in Lisbon (Portugal), as well as the meetings of the executive boards of the World and European Associations of Family Physicians. During these meetings, the delegation of the Ukrainian Association of Family Medicine presented an action plan aimed at enhancing the knowledge and skills of primary healthcare professionals in risk management in emergency situations.

Keywords: XVII WONCA World / WONCA Europe Conference 2025, family medicine, primary health care, emergency situations, sustainable development, family physician competencies.

У вересні 2025 р. у м. Лісабоні (Португалія) відбулася спільна конференція Всесвітньої асоціації сімейних лікарів (WONCA World) та Асоціації сімейних лікарів Європи (WONCA Europe), що є найбільш авторитетним науково-практичним форумом сімейних лікарів та представників усіх медичних і немедичних спеціальностей, які працюють у сфері первинної медичної допомоги (ПМД). Цього року традиційна XVII конференція під гаслом «Нове бачення первинної медичної допомоги і сталий розвиток» збрала 4300 учасників зі 117 країн світу (молодих науковців, експертів, викладачів та спеціалістів-практиків ПМД), щоб обговорити в професійному колі найважливіші питання подальшого розвитку і майбутнього сімейної медицини.

Потужна наукова програма конференції включала низку доповідей ключових спікерів, наукових і навчальних доповідей, огляд тез та постерних презентацій і охопила, напевно, усі сучасні найактуальніші на глобальному рівні проблеми діяльності лікарів загальної практики – сімейних лікарів та системи ПМД.

Найбільший інтерес аудиторії обґрунтовано викликали ключові доповіді попередньої президентки та новообраної президентки WONCA, відомих науковців, спеціалістів та організаторів ПМД, громадсько-

го здоров'я, Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) та інших міжнародних організацій глобального рівня, оскільки, попри різні назви виступів, усі вони були присвячені головному стратегічному питанню – майбутньому розвитку і завданням системи ПМД та сімейного лікаря.

Одну з ключових доповідей на конгресі 2025 було зроблено директором із кадрових ресурсів у сфері охорони здоров'я (ВООЗ) Jim Campbell – «Прискорення дій у сфері охорони здоров'я до 2030 р.», в якій наголошено на необхідності уважного ставлення до медичних кадрів, дефіцит яких, зокрема у сфері ПМД, є глобальною проблемою сучасності. Якнайшвидшого реформування та удосконалення потребують такі напрямки:

1. Освіта та підвищення кваліфікації медичних працівників, що потребує актуалізації навчальних програм і впровадження найсучасніших технологій у процес навчання з метою забезпечення системи охорони здоров'я найбільш ефективними та вмотивованими фахівцями, готовими гнучко відповідати на потреби громади.
2. Умови роботи медичних працівників: необхідним є створення умов, коли працівники охорони здоров'я залишаються в системі, не виїжджають, мають підтримку громади й держави.

3. Оптимізація використання цифрових технологій і штучного інтелекту (ШІ) для удосконалення планування, управління та розвитку кадрів.
4. Утвердження рівності в системі охорони здоров'я з акцентом на підтримці жінок, молоді, найбільш уразливих кадрових груп, особливо в країнах із недостатніми ресурсами.
5. Посилення міжсекторальної співпраці для досягнення стратегічних цілей: уряди, політики, навчальні заклади, професійні асоціації, громадські організації повинні діяти спільно.

Продовжуючи обговорення найважливіших проблем сучасної ПМД, експертка з питань добробуту лікарів та якості ПМД, директорка з покращення якості Ірландського коледжу лікарів загальної практики Dr. Andrée Rochfort у своїй ключовій доповіді «Чотири складових єдиної мети у складні часи для лікарів, пацієнтів і системи охорони здоров'я» окреслила 4 основні цілі сучасності в галузі охорони здоров'я:

1. Покращення здоров'я населення.
2. Підвищення якості та доступності медичної допомоги.
3. Ефективність і сталий розвиток системи.
4. Забезпечення добробуту і всебічна підтримка лікаря як невід'ємна мета розвитку та ефективного функціонування системи, без якої неможливо досягнути глобальних цілей сталого розвитку.

У своєму виступі ірландська експертка наголосила, що в будь-якій країні світу лікарі стикаються з надмірною бюрократизацією в роботі, страждають від професійного вигорання та тиску з боку суспільства, а системи ПМД випробовуються на міцність дефіцитом кадрів, пандемічними наслідками й кризами (природні, воєнні, енергетичні та ін.).

Важливою складовою доповіді стало розкриття можливих шляхів подолання сучасної кризи ПМД. На думку Dr. A. Rochfort, такими шляхами є:

- створення безпечного та підтримувального робочого середовища;
- командний підхід у ПМД;
- впровадження цифрових інструментів у роботі, які зменшують навантаження;
- програми добробуту та ментального здоров'я медичних працівників;
- залучення професійних асоціацій для захисту сімейних лікарів;
- впровадження системного моніторингу благополуччя лікарів;
- навчання з якості та безпеки діяльності;
- запровадження національних стратегій «утримання» кадрів;
- удосконалення системи навчання спеціалістів ПМД.

Окрім відомих експертів у галузі сімейної медицини й охорони здоров'я, цікаві та значущі доповіді на конгресі також були представлені молодими лікарями. Одна з таких доповідей, підготовлена молодим лікарем і науковцем із Туреччини Dr. Акуьн «Сімейна медицина і штучний інтелект: дотик людяності»,

була присвячена ролі й місцю цифрових технологій та ШІ в щоденній практичній діяльності сімейного лікаря. У виступі наголошено, що сімейна медицина може інтегрувати технології ШІ, не замінюючи лікаря, а поглиблюючи людський підхід ("a human touch") у клінічній практиці. Також проведено аналіз досвіду застосування цифрових додатків, ШІ – інструментів для навчання клініцистів і покращення догляду за пацієнтами в Туреччині.

Підсумовуючи свою діяльність на посаді президента WONCA World, професорка Karen Flegg у доповіді «Первинна медична допомога та сталий розвиток» ("Primary health care and sustainable development"), яка була ключовою та дала назву форуму сімейних лікарів, наголосила, що досягнення глобальних цілей сталого розвитку людства неможливе без:

- посилення ролі первинної медичної допомоги, оскільки ПМД виступає як фундамент системи охорони здоров'я, забезпечує близькість до пацієнта, врахування індивідуального і громадського контексту, соціальних детермінант здоров'я, що створює «унікальну екосистему» для надання адекватної, сталої та справедливої допомоги;
- інтеграції принципів сталого розвитку в медичну практику, оскільки сучасні виклики – зміни клімату, нерівність у доступності, високе навантаження на системи охорони здоров'я – вимагають від ПМД додатково виконання ще й соціальної функції;

- посилення ролі сімейного лікаря як лідера громади, удосконалення навчання і підтримка професійного розвитку кожного лікаря, особливо в сільських/віддалених регіонах;
- розширення застосування технологій, телемедицини для подолання викликів сучасності й забезпечення доступності, однак без заміни базових принципів сімейної медицини – людяності, контакту з родинами, пацієнт-центрованості й суспільної відповідальності;
- розв'язання соціальних проблем населення, оскільки соціальні детермінанти здоров'я (освіта, середовище, доходи, житло) є вирішальними.

Лише об'єднані зусилля всього суспільства, розвиток міжсекторальної співпраці, підтримка лікарів із боку громад і держави разом сприятимуть досягненню глобальних цілей сталого розвитку.

З великим інтересом та увагою учасники конгресу зустріли ключовий виступ експерта з питань громадського здоров'я в Європі, директора Європейського регіонального бюро ВООЗ Dr. Hans Henri Kluge, який недвозначно наголосив:

1. Майбутнє системи охорони здоров'я всіх країн Європи – не у вартісних технологіях чи вузькій спеціалізації, а в ефективній ПМД, тобто доступній, якісній та наближеній до потреб людей.
2. Необхідні політична воля та стратегічні інвестиції, щоб забезпечити таку ПМД усім громадянам.

3. Абсолютною вимогою часу є побудова стійких систем ПМД, що можуть гнучко реагувати на змінювані вимоги та виклики сучасності.

4. Охорона здоров'я не може існувати ізольовано від проблем суспільства загалом (зміни клімату, катастрофи й епідемії, демографічні проблеми тощо), для досягнення ефективності спільноти сімейних лікарів мають об'єднати зусилля, формувати партнерства з громадами, ВООЗ, іншими міжнародними організаціями.

Нова президентка WONCA World Dr. Viviana Martinez-Bianchi, обрана у 2023 р., приступила до своїх обов'язків у вересні 2025 р. У своїх виступах “Family Medicine for a Changing World: My Vision as WONCA President” та “Shaping Tomorrow: Family Doctors in the Digital Age” ще раз наголосила на важливості всебічної підтримки сімейного лікаря як ключової фігури всієї системи медичної допомоги, зміцнення ПМД і ролі людини в епоху цифрового здоров'я та ІІІ.

На засіданнях правління WONCA World і WONCA Europe делегація Української асоціації сімейної медицини (автори цієї статті) представили доповідь «Ініціатива у сфері управління ризиками і виклики надзвичайного стану: посилення ролі ПМД / сімейної медицини у загальній системі реагування на надзвичайні ситуації».

Основою доповіді став аналіз відкритих джерел інформації та звітів ВООЗ щодо стану і втрат системи охорони здоров'я України протягом російсько-української війни [1] та результатів роботи команд

Пропозиції Української асоціації сімейної медицини щодо доповнення компетенцій сімейного лікаря навичками з управління ризиками при надзвичайних ситуаціях

Компетенції сімейного лікаря (WONCA, 2023)	Доповнення навичками EDRM
Управління первинною ланкою	Взаємодія із загальнонаціональною безпековою системою (термінологія, кодування, ресурси, зв'язок, евакуація) для безперервності ПМД і максимального захисту населення; прогнозування ризиків і навчання реагування на них
Орієнтація на пацієнта	Перший на місці події; психологічна перша допомога, комунікація ризику
Специфічні навички клінічного розв'язання проблем	Медичне сортування; допомога в прийнятті рішень; дистанційні консультації та ведення незнайомих пацієнтів
Комплексний підхід	Інфекційний, санітарний контроль; знання можливостей громади (виробництво, склади, спеціалісти). Робота з вразливими групами населення. Продовження профілактичної діяльності
Орієнтація на громаду	Прогнозування ризиків, зокрема дефіциту лікарських препаратів і матеріалів; сховищ; безпекових заходів для населення
Цілісний (біопсихосоціальний) підхід	Етичні проблеми медичної практики під час війни і катастроф

ПМД Краматорської територіальної громади, якими за підтримки міжнародних організацій здійснено надання медичної допомоги в умовах безпосередньої загрози життю і здоров'ю самих медичних працівників із використанням мобільних амбулаторій, телемедицини, домашніх візитів, з особливою увагою до найвразливіших верств населення – людей похилого віку, непрацездатних, дітей та жінок.

Ретельно вивчивши розроблену у 2019 р. концепцію ВООЗ «Управління ризиками при надзвичайних ситуаціях і катастрофах» (Emergency and Disaster Risk Management – EDRM) [2], що ставить за мету зменшення впливу надзвичайних ситуацій і катастроф на здоров'я населення шляхом реалізації системного підходу для підвищення стійкості системи до ризиків і проявів різних катастроф при об'єднанні зусиль державних органів управління, Міністерства охорони здоров'я, громадських організацій, волонтерів та шляхом інтеграції плану дій ПМД у загальнонаціональний план заходів безпеки, Українська асоціація сімейної медицини запропонувала доповнити основні компетенції лікарів загальної практики – сімейних лікарів, визначені WONCA [3], навичками EDRM (таблиця).

У процесі вдосконалення знань та навичок сімейних лікарів, безумовно, провідна роль має належати навчальним закладам і найбільшому громадському об'єднанню спеціалістів сімейної медицини в Україні – Всеукраїн-

ській громадській організації «Українська асоціація сімейної медицини». У наших можливостях і планах – залучити провідних українських і міжнародних експертів до розробки навчальних програм та проведення навчання медичних команд ПМД, створення навчальних посібників, алгоритмів та тренінгів для спеціалістів ПМД щодо діяльності в умовах надзвичайного стану / обмежених ресурсів для оцінювання готовності та ризиків надзвичайних ситуацій.

Отже, у сучасному світі все більше уваги приділяється стратегіям забезпечення стійкості системи ПМД, спеціалісти якої мають уміти забезпечити необхідний рівень допомоги населенню при різних надзвичайних ситуаціях, у тому числі – в умовах воєнного стану, обмеження ресурсів і навіть загрози життю та здоров'ю медичних працівників.

Як наголошують експерти громадського здоров'я світу, сімейна медицина є фундаментом охорони здоров'я загалом, а сімейний лікар – ключовою фігурою, яку потрібно всебічно підтримувати, навчати, забезпечувати ресурсами.

На прикладі стійкості й беззастережної та героїчної діяльності медичних працівників ПМД поблизу і в зоні бойових дій Україна продемонструвала всьому світу можливості команди ПМД, стійкість системи та необхідність забезпечення додатковим навчанням/ресурсами саме первинної ланки.

Відомості про авторів

Толстанов Олександр Костянтинович – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

ORCID: 0000-0002-7459-8629

Хіміон Людмила Вікторівна – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ; тел.: (050) 469-33-96. E-mail: ludmilahimion@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7699-8725

Процюк Ольга Вікторівна – Національний університет охорони здоров'я України імені П. Л. Шупика, м. Київ

ORCID: 0000-0002-5038-3375

Власенко Олександр Борисович – КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» Краматорської міської ради

Information about the authors

Tolstanov Oleksandr K. – Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv

ORCID: 0000-0002-7459-8629

Khimion Liudmyla V. – Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv; tel.: (050) 469-33-96. *E-mail:* ludmilahimion@hotmail.com

ORCID: 0000-0001-7699-8725

Protsiuk Olha V. – Shupyk National Healthcare University of Ukraine, Kyiv

ORCID: 0000-0002-5038-3375

Vlasenko Oleksandr B. – MNCE “Center of Primary Healthcare No. 1” of the Kramatorsk City Council

ПОСИЛАННЯ

1. HeRAMS Ukraine. Infographics: Service overview by regions. Geneva: WHO; 2025. 194 p. Available from: https://herams.org .	Emergency and Disaster Risk Management Framework [Internet]. Geneva: WHO; 2019. 31 p. Available from: https://www.who.int/publications/i/item/9789241516181 .	3. Allen J, Gay B, Crebolder H, Heyrman J, Svab I, Ram P. The European Definition of General Practice / Family Medicine WONCA EUROPE 2023 [Internet]. In: Evans P, editor. WONCA	European Council; 2023. 36 p. Available from: https://www.woncaeurope.org/file/41f61fb9-47d5-4721-884e-603f4afa6588/WONCA_European_Definitions_2_v7.pdf .

Стаття надійшла до редакції 12.11.2025. – Дата першого рішення 17.11.2025. – Стаття подана до друку 22.12.2025